

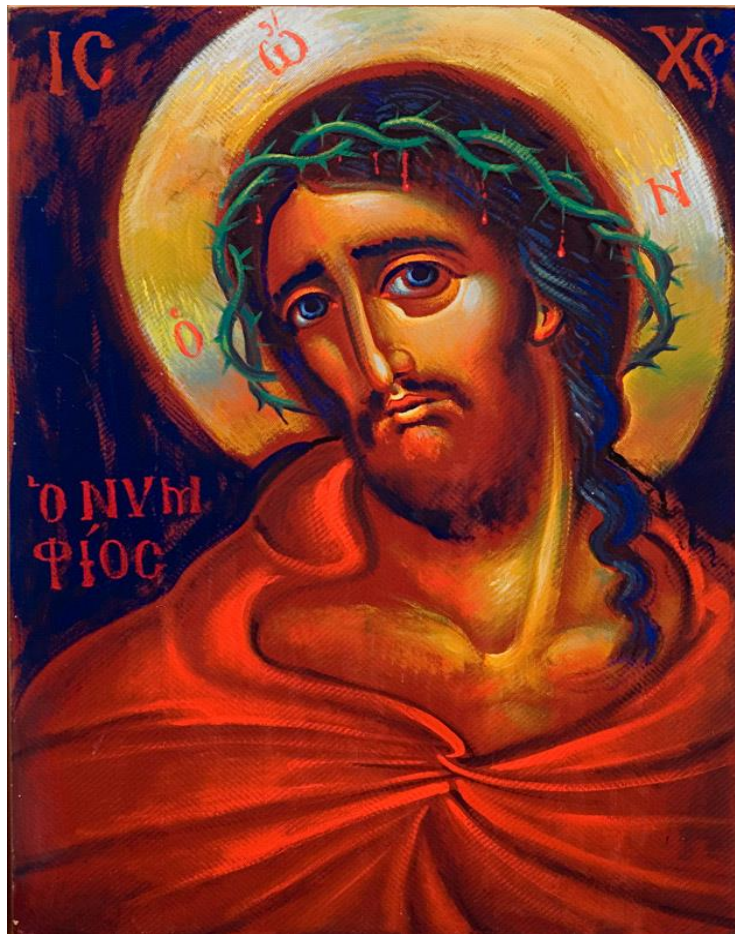
Παρασκευή Ι. Ρεντζή- Βαϊοπούλου

**Ο Ιησούς Χριστός ως υποκείμενο
και αντικείμενο βίας**

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ κ. Αλέξανδρος Μ. Σταυρόπουλος

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα: Ποιμαντική Θεολογία και
Αγωγή

Κοινωνική Θεολογία - Θεολογική Σχολή

φορητή εικόνα πατρός Σταματίου Σκλήρη

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εκφράζω τις θερμότερες ευχαριστίες μου και το σεβασμό μου στον Καθηγητή κ. Αλέξανδρο Σταυρόπουλο, που σε όλη την πορεία των προπτυχιακών μου σπουδών, καθώς και των μεταπτυχιακών, αποτέλεσε φωτεινό καθοδηγητή της σκέψης μου και της ψυχής μου.

Μέσα στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος «Ποιμαντική Θεολογία και Αγωγή», οι μεταπτυχιακοί φοιτητές είχαμε την ευκαιρία και την ευτυχία να εξετάσουμε σοβαρά ζητήματα σύγχρονου προβληματισμού, που δε θα μας είναι απλώς χρήσιμα στη διδακτική πράξη του μαθήματος των Θρησκευτικών, αλλά θα μας εμπλουτίσουν τον πνευματικό μας κόσμο και θα μας βοηθήσουν να αναθεωρήσουμε τις πτυχές της ζωής.

Όταν οι συζητήσεις άρχισαν να επικεντρώνονται στα θέματα της βίας, διαπίστωσα ότι ποτέ έως εκείνη τη στιγμή δεν είχα σκεφτεί σε βάθος τη θετική πλευρά της "βίας" και το μετασχηματισμό κάθε αρνητικού στοιχείου σε γόνιμη δημιουργικότητα. Κάθε φορά που «ξεφυλλίζαμε» ένα νέο θέμα στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα άνοιγε μπροστά μου ένας καινούργιος κόσμος. Και το σημαντικότερο αυτός ο κόσμος δεν περιορίστηκε μόνο στο να μου προσφέρει πληροφορίες σε γνωστικό επίπεδο, αλλά «βίασε» και ανατάραξε την ψυχή μου, ανατέμνοντας εξ υπαρχής την αυτοσυνειδησία μου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο όρος «βία» είναι αρνητικά επιφορτισμένος, αφού παραπέμπει στην έννοια της χρησιμοποίησης σωματικής, υλικής και πνευματικής δύναμης. Ετυμολογικά συνδέεται με το ρήμα «βιάζω», που σημαίνει «ασκώ δύναμη, εξαναγκάζω, καταπιέζω».¹ Επιπλέον, η λέξη «βία» έχει ρίζα ινδοευρωπαϊκή και σχετίζεται με την έννοια της τι, όπως φαίνεται και από τα ομόρριζα λατινικά *nino-vis*.² Το Ευαγγέλιο περιλαμβάνει σκηνές βίας, καθώς και περιστατικά που εμπεριέχουν βία, χωρίς όμως να είναι εμφανής. Το Ευαγγέλιο παρουσιάζεται ως Καινή διαθήκη που εισβάλλει στη ζωή των ανθρώπων, για να την ανακαινίσει και να την αναδιαμορφώσει με σκοπό την εξασφάλιση της σωτηρίας.

Στην εργασία θα εξετάσουμε σε ποιες περιπτώσεις αποτέλεσε υποκείμενο βίας ο ίδιος ο Υιός του Θεού και σε ποιες περιπτώσεις αντικείμενο βίας.

Στο 1^ο μέρος θα προσπαθήσουμε να αιτιολογήσουμε τη συμπεριφορά του Χριστού –ως υποκείμενο βίας- όταν αποκαθαρίζει το Ναό και να ανακαλύψουμε τη σημειολογία που κρύβεται πίσω από τη συγκεκριμένη του πράξη.

Στο 2^ο μέρος θα εξετάσουμε τη φυγή στην Αίγυπτο και τη σφαγή των νηπίων, την προδοσία του Ιούδα και τη σύλληψη του Χριστού. Τα συγκεκριμένα θέματα δε θα περιοριστούν σε μια στείρα περιγραφή των γεγονότων, αλλά θα αναλυθούν ως προς τη βαθύτερη σημασία παρουσίας της βίας στα γεγονότα αυτά. Με τον ίδιο τρόπο θα εξεταστούν η δίκη του Ιησού ενώπιον του Αρχιερέως, ο Ιησούς ενώπιον του Πόντιου Πιλάτου και η Σταύρωση του Χριστού.

Στο 3^ο μέρος θα αιτιολογήσουμε γιατί το χαρμόσυνο μήνυμα του Ευαγγελίου ονομάζεται και Ευαγγέλιο της βίας και θα εξετάσουμε σκηνές έμμεσης βίας που παρουσιάζονται στα ιερά Ευαγγέλια: Στον κήπο της Γεσθημανή, στο κήρυγμα στην Καπερναούμ, στις φράσεις «Πυρ ήλθον βαλείν επί την γην» και «ουκ ήλθον βαλείν ειρήνην αλλά μάχαιραν», «οφθαλμόν αντί

¹ Δ. Π. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ, *Λεξικό Βασικών Εννοιών*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 1991, σ. 116, λήμμα «βία».

² ΛΕΞΙΚΟ ΒΙΒΛΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ, Έκδοση «Βιβλικό Κέντρο “ΑΡΤΟΣ ΖΩΗΣ”», Αθήνα 1980, σ. 178, λήμμα «βία».

οφθαλμού και οδόντα αντί οδόντος», μη μεριμνάτε, τους πειρασμούς του Κυρίου και τέλος πώς μέσω της βίας κερδίζεται η ειρήνη.

1. Ο Ιησούς Χριστός ως υποκείμενο βίας

A) Ο Ιησούς αποκαθαρίζει το Ναό.

Ένα από τα πιο σημαντικά γεγονότα της προπασχάλιας περιόδου της δραστηριότητας του Χριστού ήταν ο καθαρισμός του Ναού από τους εμπόρους. Αποτέλεσε ένα γεγονός που ανησύχησε ιδιαίτερα τη θρησκευτική ηγεσία των Ιεροσολύμων και οδήγησε τον Ιησού σε άμεση ρήξη με τον Αρχιερέα και τους υπευθύνους του Ναού, καθώς μία τέτοια πράξη θα διακύβευε τεράστια οικονομικά έσοδα στους παραπάνω. Η εκ πρώτης όψης βίαιη συμπεριφορά του Χριστού μπορεί να ερμηνευθεί ως σημείο μιας στιγμιαίας έλλειψης ψυχραιμίας και αδυναμίας αυτοσυγκράτησης. Στην πραγματικότητα όμως η πράξη αυτή κάθαρσης αποτελεί τη νέα και ανακαινιστική πραγματικότητα του Μεσσία στον κόσμο.

Ο Ναός ήταν και είναι οίκος προσευχής. Θεωρείται χώρος ιερός, καθώς μέσα σε αυτόν οι πιστοί προσεύχονται στο Θεό, εναποθέτουν τις επιθυμίες, τις φοβίες, τις ευχές, την αγάπη, τον πόνο, τη χαρά τους και πλήθος από άλλα συναισθήματα και τελούν τα ιερά μυστήρια. Με την προσευχή και με την τέλεση των ιερών μυστηρίων ο άνθρωπος επικοινωνεί με τους υπόλοιπους πιστούς και με το Θεό. Ο Ναός όμως στην περίπτωση που εξετάζουμε είχε μετατραπεί σε οίκο εμπορίου και σπήλαιο ληστών, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Ευαγγελιστής Μάρκος.³

Η ενέργεια αυτή του Ιησού για τον αποκαθαρισμό του Ναού έχει χαρακτηριστεί ως προκλητική και απαράδεκτη. Εξετάζοντάς κανείς το περιστατικό επιφανειακά πράγματι απορεί πώς είναι δυνατόν ο ενσαρκωμένος Υιός του Θεού να αναποδογύρισε τα τραπέζια των αργυραμοιβών και τα καθίσματα εκείνων που πωλούσαν περιστέρια. Εκείνος άλλωστε δε μίλησε για αγάπη προς τον πλησίον, ακόμη και προς τους εχθρούς; Οι πράξεις, όπως και οι αναφορές- παραβολές του Ιησού είναι απαραίτητο να εξετάζονται σε βάθος, αφού έχουν συμβολικό χαρακτήρα και

³ Μαρκ. 11,17.

εσχατολογική προσδοκία. Η κάθαρση του Ναού, όπως και η είσοδος του Χριστού στα Ιεροσόλυμα, έχει χαρακτήρα μεσσιανικό.⁴

Ακόμη και οι Ιουδαίοι περίμεναν ότι ο Μεσσίας κατά τον ερχομό του θα κρατούσε στα χέρια του μαστίγιο για την τιμωρία των πλούσιων αδίκων και για την προστασία των φτωχών πιστών. Η χρήση του βίαιου αυτού αντικειμένου δε σημαίνει πράξη εκδίκησης, αλλά πράξη αποκατάστασης και καθαρισμού. Η χρήση της προσωπικής αντωνυμίας α' ενικού προσώπου εκ μέρους του Χριστού στη φράση «Δε θα μετατρέψετε τον οίκο του Πατέρα μου σε οίκο εμπορίου» αποδεικνύει ότι η πράξη αυτή εμπεριέχει μεσσιανική προειδοποίηση, αφού αναφέρεται στον ίδιο τον Υιό του Θεού και δεν αποτελεί μία ανθρώπινη αντίδραση. Στο Ευαγγέλιο του Ματθαίου αναφέρεται χαρακτηριστικά η έκφραση «ο οίκος μου». Ο Χριστός μιλάει δικαιωματικά ευρισκόμενος στον οίκο του Πατέρα Του.

Επιπλέον, η πράξη του αποκαθαρισμού δε θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως αδυναμία του Χριστού να συγκρατήσει το θυμό του. Η ασέβεια των εμπόρων ήταν εξωφρενική. Ο Ιησούς λοιπόν εκδήλωσε τη διαμαρτυρία, την αποδοκιμασία και την αγανάκτησή του για την εικόνα που αντίκρισε κατά την είσοδό Του στο Ναό. Η είσοδό Του είναι θριαμβευτική, όπως και θριαμβευτική θα είναι η κάθοδός Του στον Άδη, όπου θα πραγματοποιηθεί η πάταξη του θανάτου και η Ανάστασή Του.

2. Ο Ιησούς Χριστός ως αντικείμενο βίας

A) Η φυγή στην Αίγυπτο-η σφαγή των νηπίων

Από τη βρεφική του ηλικία ο Χριστός καταδιώχθηκε με μίσος και με πάθος. Όταν αναχώρησαν οι τρεις εντεταλμένοι μάγοι του Ηρώδη από τη Βηθλεέμ, Άγγελος Κυρίου εμφανίζεται στον Ιωσήφ και τον συμβουλεύει να πάρει το θείο βρέφος και την Παναγία, να απομακρυνθεί από την περιοχή και να καταφύγει στην Αίγυπτο. Έτσι η δαιμονική βία προκαλεί την «προσφυγιά»

⁴ Γεωργίου Π. ΠΑΤΡΩΝΟΥ, *Η Ιστορική πορεία του Ιησού- Από τη φάτνη ως τον κενό τάφο*, Εκδόσεις Δόμος, Αθήνα 1997, σ. 461.

του θείου βρέφους.⁵ Σκοπός της παραπάνω αποπομπής ήταν η προστασία του Χριστού από τη ζηλόφθονη μανία του Ηρώδη.

Όταν ο βασιλιάς Ηρώδης αντιλήφθηκε την εξαπάτηση των μάγων, θύμωσε τόσο πολύ, που διέταξε τη φρουρά του να σκοτώσουν όλα τα παιδιά της Βηθλεέμ των οποίων η ηλικία δεν ξεπερνούσε τα δύο χρόνια. Η ηλικία του Ιησού είχε προσεγγισθεί από τους υπολογισμούς των σοφών μάγων. Με την παραπάνω ομολογουμένως άσπλαχνη απόφαση και διαταγή εκπληρώθηκε η προφητεία του Ιερεμία: «Φωνή ακούσθηκε εις την Ραμά, θρήνος, κλάμα και μέγας οδυρμός. Ήτο η Ραχήλ που έκλαιε τα παιδιά της και δεν ήθελε να παρηγορηθεί, διότι δεν υπάρχουν πλέον».⁶ Οι στρατιώτες του Ηρώδη χωρίς έλεος με τα ξίφη τους καταδιώκουν τις τρομαγμένες μητέρες που προσπαθούν να προστατεύσουν τα παιδιά τους, και τα σκοτώνουν μπήγοντας τα μαχαίρια στο λαιμό και στο στήθος ή αποκεφαλίζοντάς τα. Η σφαγή των νηπίων αποτελεί μία από τις πιο βίαιες σκηνές της Καινής Διαθήκης.⁷

Μπροστά στην εγκληματική διάθεση του Ηρώδη μόνη διέξοδος αποτελεί η φυγή στην Αίγυπτο, που μοιάζει σωτήρια όπως τότε η μεγάλη «έξοδος» των Ισραηλιτών από τη απάνθρωπη σκλαβιά. Η εγκληματική φυσιογνωμία του βασιλιά Ηρώδη ήταν ευρέως γνωστή. Η αρχομανία και η αρρωστημένη του φιλοδοξία είχε τόσο πωρώσει την ψυχή του, που τον οδήγησε στην άσκηση σκληρής πολιτικής με σκοπό την ικανοποίηση προσωπικών του συμφερόντων και επιθυμιών. Είναι γνωστό ότι δολοφονήθηκαν πλήθος Φαρισαίων και Νομοδιδασκάλων, καθώς και συγγενικών του προσώπων.⁸

Η βασιλεία του ήταν γεμάτη από ραδιουργίες και φόνους μέχρι και την τελευταία στιγμή του θανάτου του, αφού διέταξε να φονευθεί ο αγαπημένος του πρωτότοκος γιος, ο Αντίπατρος, για άλλη μια φορά από το φόβο του για απώλεια της εξουσίας. Μέσα σε αυτό το κλίμα είναι δυνατόν να κατανοηθεί η φυσιογνωμία του αλλόφρονα βασιλιά και να ερμηνευθεί η υπερβολική αυτή απόφασή του για σφαγή των νηπίων. Ο Ηρώδης δεν μπορούσε να

⁵ Ιωάννη ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ, *Βία- η οδός του Θεού*, Εκδοτικός οίκος αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 121.

⁶ Ματθ. 2,18.

⁷ Πρβλ., Νικολάου ΠΑΠΠΑ- Βασιλικής ΠΑΠΠΑ, «Σκηνές βίας στη Θρησκευτική Εικονογραφία και στην τηλεόραση» στο *Διμηνιαίον Θεολογικόν και Εκκλησιαστικόν Περιοδικόν «Γρηγόριος ο Παλαμάς»*, Τεύχος 804, Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος- Δεκέμβριος 2004, σ. σ. 835-836.

⁸ ΠΑΤΡΩΝΟΥ, ο.π., σ. σ. 161-162.

απαλλαχθεί από τον εφιάλτη ενός επικείμενου διαδόχου του θρόνου του. Τα δολοφονημένα νήπια αποτελούν τους πρώτους μάρτυρες της Εκκλησίας του Χριστού.

Ο Ηρώδης ως νέος Φαραώ διατάζει τη σφαγή των νηπίων ανάμεσα στα οποία θα βρίσκεται ο Χριστός ως νέος Μωυσής. Για την Καινή Διαθήκη ο Ηρώδης εκπροσωπεί στην εποχή του τις αντίθετες δυνάμεις που ασκούν με τη δύναμη της εξουσίας τους βία στον άνθρωπο. Ο Χριστός από βρέφος ακόμη αποκαλύπτεται ως ο Υιός του Θεού και απεσταλμένος με σκοπό τη σωτηρία του κόσμου από το θάνατο. Επομένως, η θανάτωση του Χριστού στη συγκεκριμένη ηλικία θα σήμαινε ματαίωση του σωτηριώδους έργου και σχεδίου του Θεού για χάρη των ανθρώπων. Ο Χριστός με τη Σταύρωση και την Ανάστασή Του θα οδηγήσει όλους τους ανθρώπους στη νέα γη της επαγγελίας, στην εσχατολογική Βασιλεία των Ουρανών.

Ο Χριστός είναι «μικρός», «γυμνός» και «αδύναμος», ένα βρέφος ανυπεράσπιστο που με τη αρωγή του Ιωσήφ και της Μητέρας Του Μαρίας προσπερνά την οργή του Ηρώδη και οδηγείται σε μία άλλη δολοφονία, μία σταύρωση, ένα «Γολγοθά» για τον οποίο πήρε σάρκα και οστά. Όταν πια θα έχει ολοκληρώσει το διδασκαλική του δραστηριότητα, θα παραδοθεί στο μίσος και το φθόνο του Ιερατείου της εποχής και θα σταυρωθεί για τη σωτηρία των ανθρώπων.

Ο Ιησούς με τον ερχομό Του στη γη δεν έζησε σε ένα κόσμο ειδυλλιακό και «αποστειρωμένο», αλλά σε έναν κόσμο βίας, ανελευθερίας, καταναγκασμού και καταπιέσεων. Δεν ήταν δυνατό να αποτραπεί μία τέτοια βίαιη, άδικη, ωμότατη και παράνομη πράξη, αφού έπρεπε να εκπληρωθούν οι προρρήσεις του Προφήτη Ιερεμία.⁹

Β) Η προδοσία του Ιούδα και η σύλληψη του Ιησού Χριστού.

Ο χρόνος είχε φθάσει και ο «Υιός του ανθρώπου» έπρεπε να παραδοθεί στις αρχές. Ο μαθητής του Ιούδας αποφάσισε για τριάντα αργύρια να προδώσει το δάσκαλό του. Η πράξη της προδοσίας ήταν η αρχή για την επικείμενη βίαιη και βάνανυση συμπεριφορά που επρόκειτο να υποστεί ο

⁹ Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑ, *Υπόμνημα εις το κατά Ματθαίον Ευαγγέλιον*, Αδελφότης Θεολόγων η «Ζωή», Δεύτερη Έκδοση, Αθήνα 1958, σ. 51.

Ιησούς. Ο Χριστός προφανώς κατηγορήθηκε ως πολιτικός Μεσσίας επικίνδυνος για την εξουσία της Ρώμης. Γι' αυτό το λόγο μεταξύ των θρησκευτικών παραγόντων υπάρχουν και Ρωμαίοι στρατιώτες, καθώς και πολιτικά πρόσωπα.

Ο Ιούδας τα είχε σχεδιάσει όλα να γίνουν με τον καλύτερο τρόπο. Η παράδοση του Χριστού θα γινόταν, χωρίς να το αντιληφθεί ο όχλος¹⁰ και όπως μας πληροφορούν οι Ευαγγελιστές ο Ιούδας είχε ενημερώσει ότι θα αποκαλύψει τον Χριστό με ένα σημάδι, με το φιλί της προδοσίας. Είναι γεγονός ότι η παράδοση και η προδοσία του Υιού του Θεού στις Αρχές έγινε με δόλο και πονηριά.

Είναι εμφανές ότι η καρδιά του Ιούδα είχε βιαστεί από το διάβολο. Από Απόστολος της δικαιοσύνης και της αλήθειας είχε μετασχηματιστεί σε ψευδοαπόστολος και ψευδολόγος.¹¹ Λειτουργούσε, λοιπόν, «κεκτημένος την προαίρεσιν του αλλοτρίου»¹². Και ποιο ήταν αυτό το αλλότριο; Ήταν η δαιμονική βία που είχε κυριεύσει την ψυχή του.

Τα πρόσωπα που κάλεσε ο Ιούδας πλησίασαν απειλητικά με μαχαίρια και ξύλα στα χέρια σαν να επρόκειτο να συλλάβουν κάποιον στυγερό και επικίνδυνο δολοφόνο. Η ταραχή, η βία, το μίσος και η εμπάθεια βασιλεύουν στο Όρος των Ελαιών.¹³ Ο Ιησούς δεν προσπάθησε να κρυφτεί, ούτε να διαφύγει, ούτε να αντιδράσει στη σύλληψή Του. Στη συνέχεια δέχεται ήρεμα το φιλί της προδοσίας του Ιούδα, που ίσως ήταν πιο πικρό και βασανιστικό από οποιαδήποτε βίαιη πράξη θα ακολουθούσε. Από την άλλη πλευρά οι μαθητές Του, έντρομοι από την κατάσταση που επικράτησε, Τον εγκαταλείπουν.

Γ) Η δίκη του Ιησού ενώπιον του Αρχιερέως.

Στην ιουδαϊκή κοινωνία της εποχής του Ιησού ο νόμος ήταν πολύ αυστηρός για εκείνους που εναντιώνονταν στις διατάξεις της Τορά. Οι ερμηνευτικές παραδόσεις των νομοδιδασκάλων ήταν κανόνας. Ο Χριστός

¹⁰ Αλέξανδρου Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, *Μνήμη και Λήθη στη Θεία Λειτουργία*, Εκδόσεις Λύχνος, Αθήνα- 1989, σ. 83.

¹¹ ο.π., σ. 84.

¹² ο.π., σ. 86.

¹³ Νικολάου ΠΑΠΠΑ- Βασιλικής ΠΑΠΠΑ, ο.π., σσ. 836- 838.

κατά τη δημόσια δράση Του τόνιζε την ιστορική αναγκαιότητα των παθών Του και την εκπλήρωση των προφητειών που είχαν διατυπωθεί.

Μετά τη σύλληψή Του στον κήπο της Γεσθημανή οδηγήθηκε στην οικία του Αρχιερέα, όπου βρίσκονταν συγκεντρωμένοι οι Γραμματείς και οι Πρεσβύτεροι. Εκεί ο Ιούδας, αφού έλαβε τα συμφωνημένα τριάντα αργύρια, αναχώρησε. Ο Ιησούς είχε κατηγορηθεί ως ψευδοπροφήτης. Σύμφωνα με τους κανόνες του Μεγάλου Συνεδρίου ήταν βλάσφημος και αποστάτης, επομένως έπρεπε να περάσει από εκκλησιαστική δίκη και στη συνέχεια να παραπεμφθεί στο ανώτατο δικαστήριο των Ιεροσολύμων.

Επειδή όμως ο χρόνος δεν τους το επέτρεπε, ο Ιησούς οδηγήθηκε εκτάκτως στο Πρωτοβάθμιο Δικαστήριο. Πρώτα παρουσιάστηκε μπροστά στον Αρχιερέα Άννα και μετά στον Καϊάφα, οι οποίοι συνδέονταν και με συγγενικούς δεσμούς. Ο Αρχιερέας Άννας ζητάει να μάθει για τη δράση, τη διδασκαλία και τους μαθητές του Ιησού πιστεύοντας πως έτσι θα αποδείξει ότι ο Χριστός ανήκε σε κάποια μυστική ομάδα που προκαλούσε ταραχή και αναστάτωση στις επίσημες αρχές. Ο Υιός του Θεού οδηγείται «δεδεμένος» στον Αρχιερέα Καϊάφα σαν να επρόκειτο για κάποιο εγκληματία.

Ο Καϊάφας επιτελούσε ουσιαστικά το έργο του ανακριτή. Παρουσιάστηκαν μάρτυρες και ψευδομάρτυρες, που βρέθηκαν σε σύγχυση, καθώς η μία μαρτυρία αναιρούσε την άλλη. Όλο το Συνέδριο προσπαθούσε να αδράξει μία κουβέντα του Χριστού, για να δοθεί η ευκαιρία να τον καταδικάσουν σε θάνατο. Ενώ όμως η δίκη προχωρούσε δεν είχε βρεθεί κανένα τόσο επιβαρυντικό στοιχείο, ώστε να ληφθεί καταδικαστική απόφαση. Η μόνη κατηγορία που είχαν εκθέσει μέχρι εκείνη τη στιγμή ήταν η κατάλυση της αργίας του Σαββάτου, η οποία όμως δεν αποτελούσε από μόνη της τόσο ισχυρό παράπτωμα, ώστε να επιβληθεί στον Ιησού η θανατική ποινή.

Οι ερωτήσεις ήταν παραπλανητικές, για να περιπλέξουν το Ιησού, να τον οδηγήσουν σε αδιέξοδο και να αποδειχθεί ψεύτης. Στη συνέχεια εκμεταλλεύτηκαν τα λόγια Του περί της καταστροφής και ανοικοδόμησης του Ναού μέσα σε τρεις μέρες. Ο Καϊάφας ρώτησε αν η κατηγορία που Του προσάπτουν ήταν αληθινή. Ο Ιησούς δεν απάντησε στο ερώτημά του. Άλλωστε, όταν μιλούσε για κατάλυση και ανοικοδόμηση του Ναού, εννοούσε το Ναό του σώματός Του, το θάνατο και την Ανάστασή Του. Θεώρησε ότι δεν έπρεπε να απαντήσει σε μία ερώτηση χωρίς περιεχόμενο.

Ο Καϊάφας, προσπαθώντας να Τον φέρει στα άκρα, Τον ερωτά αν είναι ο Χριστός, ο Υιός του Θεού. Ήταν μία ερώτηση- πρόκληση, ώστε να οδηγήσει τον Ιησού στην καταδίκη Του. Ο Χριστός απαντά ότι πράγματι εκείνος είναι ο Υιός του Θεού. Ο Αρχιερέας διέρρηξε τα ιμάτιά του δείχνοντας έτσι την αγανάκτησή του για τα βλάσφημα λόγια του Ιησού. Τον ανακήρυξε ένοχο θανάτου και στη συνέχεια οι παρευρισκόμενοι τον έπτυσαν στο πρόσωπο, τον χτύπησαν και τον ράπισαν. Οι πρώτες έντονες σκηνές βίας ξεκινούν. Ο Υιός του Θεού αντιμετωπίζεται σαν να είναι ο χειρότερος εγκληματίας και ληστής, ενώ ενσαρκώθηκε, για να σώσει όλους τους ανθρώπους, ακόμη και αυτούς που Τον ράπισαν και Τον κακομεταχειρίστηκαν. Ο θεολογικός χαρακτήρας της καταδίκης του Ιησού είναι η πράξη λύτρωσης των ανθρώπων από τις αμαρτίες τους.¹⁴ Η πράξη της σύλληψης και της καταδίκης ήταν μόνο η επισφράγιση μιας τρίχρονης εχθρότητας εκ μέρους της θρησκευτικής ηγεσίας προς το πρόσωπο του Μεσσία.

Μέσα στο πλαίσιο της βίαιης συμπεριφοράς προς το Χριστό έρχεται να προστεθεί η πλήρης εγκατάλειψη του Κυρίου από τους μαθητές Του τη νύχτα της σύλληψης και η τριπλή άρνηση του Πέτρου στην αυλή του Αρχιερέα. Οι Ιουδαίοι καταδίκασαν τον Ιησού χωρίς να γνωρίζουν ότι πρόκειται για το Μεσσία. Ο Ιούδας, όταν συνειδητοποιεί το αποτέλεσμα της πράξης του, μη έχοντας τη δύναμη να σταματήσει την εξέλιξη των γεγονότων, οδηγείται στην αυτοκτονία από τις τύψεις του.

Δ) Ο Ιησούς ενώπιον του Πόντιου Πιλάτου.

Το πρωί της Παρασκευής ο Χριστός οδηγείται ενώπιον του Ρωμαίου Επιτρόπου Πόντιου Πιλάτου. Η θρησκευτική ηγεσία, για να προκαλέσει την ανησυχία των ρωμαϊκών αρχών, επικαλείται πολιτικές προεκτάσεις των κατηγοριών. Μία νέα ανακριτική φάση ξεκινά. Η ταπείνωση και η εξάντληση του Χριστού συνεχίζεται. Η παρουσίαση του Ιησού ως στασιαστή είναι εσκεμμένη, για να επισπευσθεί η εκτέλεση της θανατικής ποινής εκ μέρους των ρωμαϊκών αρχών.

¹⁴ ΠΑΤΡΩΝΟΥ, ο.π., σ. 492.

Ο Πιλάτος ερωτά τον Ιησού αν είναι ο βασιλιάς των Ιουδαίων. Ο Θεάνθρωπος απαντά δίνοντας εσχατολογικό τόνο στα λεγόμενά Του: « Η δική μου βασιλεία δεν είναι από αυτό τον κόσμο. Εάν η βασιλεία μου ήταν από αυτό τον κόσμο, οι υπηρέτες μου θα αγωνίζονταν, για να μην παραδοθώ στους Ιουδαίους. Η βασιλεία όμως η δική μου δεν είναι από εδώ».¹⁵ Συνεχίζει λέγοντας ότι γεννήθηκε, για να μαρτυρήσει την αλήθεια. Ο Πόντιος Πιλάτος δεν έβρισκε καμία βάση, για να τον κατηγορήσει, και τον παρέπεμψε στον Τετράρχη της Γαλιλαίας, Ηρώδη Αντύπα, ώστε με τον τρόπο αυτό να απαλλαχθεί ο ίδιος από την έκδοση καταδικαστικής απόφασης.

Ο Ιησούς δε δίνει καμία απάντηση στις ερωτήσεις του Ηρώδη. Τότε ο τελευταίος, για να τον εξευτελίσει, τον εμπαίζει και στη συνέχεια τον ξαναστέλνει πίσω στον Πιλάτο ο οποίος με τη σειρά του ανακοινώνει στις θρησκευτικές αρχές την αθωότητα του Ιησού. Για να μην ξεσηκωθεί το πλήθος, ο Πόντιος Πιλάτος αποφάσισε να τιμωρήσει το Χριστό δημόσια με προπηλακισμούς, μαστιγώσεις και πολλούς άλλους εξευτελισμούς, για να κοπάσει έτσι η οργή τους και με αυτό τον τρόπο να προσπαθήσει να αποτρέψει τη θανατική ποινή. Σύμφωνα με τα έθιμα της γιορτής του Πάσχα θα μπορούσε να απελευθερωθεί ένας κατάδικος- εγκληματίας. Η επιλογή του προσώπου αυτού αφηνόταν στα χέρια του λαού.

Οι σκηνές που ακολούθησαν ήταν αποτρόπαιες και βάνουσες. Ο Ιησούς ως θεάνθρωπος έπασχε, πονούσε και υπέφερε σε όλο το μέγεθός τους τα βασανιστήρια. Ο Χριστός ήταν δεμένος στα πόδια και πισθάγκωνα στον κίονα ενός κιβωρίου μπροστά στο πραιτώριο, σχεδόν γυμνός. Οι Γραμματείς και οι Φαρισαίοι παρακολουθούσαν την αποτρόπαια σκηνή χωρίς οίκτο.¹⁶

Οι στρατιώτες του Πιλάτου έπλεξαν ακάνθινο στεφάνι, το φόρεσαν στο κεφάλι του Ιησού, του φόρεσαν έναν κόκκινο μανδύα, του έδωσαν ένα καλάμι για σκήπτρο και του έλεγαν χλευαστικά: «Χαίρε ο βασιλεύς των Ιουδαίων».¹⁷ Τον περιγελούσαν, τον κολάφιζαν και τον προσκυνούσαν με υποκριτικό σεβασμό. Στη συνέχεια ο Πιλάτος πρότεινε προς επιλογή δύο ονόματα για απελευθέρωση, τον Ιησού και το Βαραββά. Οι Ιουδαίοι όμως, επηρεασμένοι

¹⁵ Ιωαν. 18, 36.

¹⁶ Νικολάου ΠΑΠΠΑ- Βασιλικής ΠΑΠΠΑ , ο.π., σ. 839.

¹⁷ Ιωαν. 19, 3.

από το Μεγάλο Συνέδριο, για άλλη μία φορά χαιρέκακα έδειξαν το μίσος τους προς τον Ιησού, αφού επέλεξαν προς απελευθέρωση το Βαραββά, ο οποίος ήταν ένας στυγνός εγκληματίας. Ο Πιλάτος δεν καταφέρνει να σώσει το Θεάνθρωπο. Μέχρι και την τελευταία στιγμή προσπαθεί να αποσπάσει μία κουβέντα από το Χριστό σχετική με την προέλευσή Του, αλλά η μόνη απάντηση που έλαβε ήταν ότι δε θα είχε καμία εξουσία τη στιγμή εκείνη, εάν δεν του είχε δοθεί η δύναμη από το Θεό.

Η Ιουδαίοι εκβιάζουν τον Πόντιο Πιλάτο λέγοντάς του ότι, εάν δεν καταδικάσει τον Ιησού, τότε σημαίνει ότι αντιτίθεται και εναντιώνεται στον Καίσαρα, και τον προέτρεπαν να Τον σταυρώσει. Οι Ιουδαίοι δεν έδειξαν ούτε για μία στιγμή μεταμέλεια, ούτε σπλαχνίστηκαν βλέποντας έναν άνθρωπο-γι' αυτούς- να υποφέρει από τα βασανιστήρια των στρατιωτών, που πολλές φορές οδηγούσαν σε θάνατο.

Ε) Η σταύρωση του Χριστού.

Η σταύρωση του Χριστού είναι μέρος του σχεδίου της Θείας Οικονομίας. Η θανατική ποινή με το κάρφωμα των καρπών των χεριών και των ποδιών πάνω σε δύο ξύλινους δοκούς τοποθετημένους σε σχήμα σταυρού αποτελεί μία από τις πιο βίαιες σκηνές που περιγράφονται στα Ιερά Ευαγγέλια. Μέχρι την ημέρα εκείνη ο Ιησούς πολλές φορές είχε διαφύγει άλλες μεθόδους θανατικής ποινής, όπως εκείνη του λιθοβολισμού. Παρ' όλα αυτά το σταυρικό θάνατο τον αποδέχεται και δεν αντιστέκεται σε αυτόν.

Οι Ιουδαίοι την εποχή εκείνη δεν είχαν δικαίωμα να επιβάλουν τη θανατική ποινή. Μόνο οι ρωμαϊκές πολιτικές και στρατιωτικές αρχές θα μπορούσαν να εγκρίνουν μία τέτοιου είδους απόφαση. Οι υποκινητές της θανάτωσης του Ιησού ήταν οι θρησκευτικοί ηγέτες του Ιουδαϊκού έθνους και συγκεκριμένα το Μέγα Συνέδριο με τους αρχιερείς, τους πρεσβυτέρους, τους Γραμματείς και τους Φαρισαίους. Η σκληρή απόφαση του Μεγάλου Συνεδρίου για την καταδίκη του Χριστού, σε συνδυασμό με το φανατισμένο πλήθος και την αδυναμία του Πιλάτου να Τον αθωώσει, οδήγησε στην πραγματοποίηση της σταύρωσης του Θεανθρώπου.

Η δίκη τελείωσε το μεσημέρι της Παρασκευής και με εντολή του Πιλάτου ο Χριστός οδηγήθηκε έξω από τα τείχη της Ιερουσαλήμ στο λόφο

Γολγοθά. Αρχικά ήταν υποχρεωμένος να μεταφέρει ο ίδιος στους ώμους Του τον ξύλινο σταυρό, καθώς έτσι συνηθιζόταν να κάνουν οι κατάδικοι.¹⁸ Πολλές μαρτυρίες, όπως εκείνη του Χαρίτωνα και του Πλουτάρχου αναφέρουν την επιβολή της μεταφοράς του σταυρού από αυτούς που είχαν καταδικαστεί.¹⁹ Κατά την πορεία προς τον τόπο της σταύρωσης ο Κύριος υβριζόταν και πτυόταν.

Τα βασανιστήρια όμως που είχαν προηγηθεί, είχαν εξαντλήσει τον Ιησού, με αποτέλεσμα, στην πορεία της ανάβασης προς το λόφο, να καταρρεύσει. Τότε επιβάλλεται η μεταφορά του σταυρού από κάποιον περαστικό αγρότη που ονομαζόταν Σίμων ο Κυρηναίος.²⁰

Όταν έφθασαν στον τόπο της σταύρωσης, αφαίρεσαν τα ρούχα από τον Ιησού και άρχισαν να τον περιπαίζουν. Μέχρι και την τελευταία στιγμή δεν τον άφησαν να εκπνεύσει αξιοπρεπώς. Του στέρησαν ακόμη και το δικαίωμα της αξιοπρέπειας. Ενώ υπέφερε πάνω στο σταυρό, κάποιοι από τους τέσσερις στρατιώτες έριξαν σε κλήρο τα ιμάτιά Του.²¹ Ο Χριστός ακόμη και στις πιο κρίσιμες στιγμές αδυναμίας που περνούσε η ανθρωπινή Του φύση δε ζήτησε εκδίκηση, αλλά άφεση αμαρτιών με τα εξής λόγια: «Πάτερ, άφες αυτοίς. Ου γαρ οίδασι τι ποιούσι».²²

Όταν ο Χριστός παρέδωσε το πνεύμα Του, το καταπέτασμα του Ιερού του Ναού σχίσθηκε στα δύο, έγινε σεισμός, οι βράχοι διερράγησαν, οι τάφοι άνοιξαν και πολλά σώματα αγίων αναστήθηκαν. Δύο στρατιώτες, ο ένας με έναν όξινο σπόγγο και ο άλλος με ένα κοντάρι, λογχίζουν την πλευρά του Χριστού.²³ Χύθηκε αίμα και νερό: αίμα, γιατί ο Ιησούς ήταν άνθρωπος, και νερό, γιατί ήταν παραπάνω από άνθρωπος.²⁴ Ο θάνατος που υπέστη ήταν άφθαρτος, καθώς το σώμα και η ψυχή παρέμειναν υποστατικά ενωμένα δια του Λόγου. Ο Ιωσήφ ο από Αριμαθαίας βρήκε τη δύναμη και το θάρρος,

¹⁸ΠΑΤΡΩΝΟΥ, ο.π., σ. 502.

¹⁹ Γ. ΓΡΑΤΣΕΑΣ, «Η Σταύρωσις του Κυρίου» στο Θρησκευτική και Ηθική Εγκκλοπαίδεια, 11^{ος} τόμος, (Σβάρτσερ- Φυλακτήριον), Αθήναι 1967, σ. 455.

²⁰ Μαρκ. 15, 21.

²¹ Πρεσβ. Δημ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗ, «Η Σταύρωσις του Χριστού» στο ΠΑΝΤΑΙΝΟΣ-ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΦΑΡΟΥ», Τόμος Ενδέκατος, Αλεξάνδρεια- Πατριαρχικόν Τυπογραφείον- 1919, σ. 211.

²² Λουκ. 23, 34.

²³ Νικολάου ΠΑΠΠΑ- Βασιλικής ΠΑΠΠΑ, ο.π., σσ. 840- 841.

²⁴ Πρβλ. Π. Γεωργίου ΦΛΩΡΟΦΣΚΥ, *Θέματα Ορθοδόξου Θεολογίας*, Εκδόσεις Άρτος Ζωής, Β΄ Έκδοση, Αθήνα 1989, σ. 67.

καθώς κατείχε σπουδαία κοινωνική θέση, να ζητήσει το σώμα του Χριστού από τον Πιλάτο, με σκοπό να το ενταφιάσει, όπως και πράγματι έγινε.²⁵

Με την ταφή Του ανοίγουν οι Πύλες του Άδη, νικιέται ο θάνατος, ανακαινίζεται η φθαρμένη φύση του ανθρώπου. Ο Κύριος αναπαύεται σωματικά, αλλά η θεία φύση του δεν εγκαταλείπει τη σάρκα, δηλαδή δεν έγινε πτώμα. Ο Χριστός είναι ο «πρωτότοκος εκ των νεκρών».²⁶ Ο Κύριος ελευθέρωσε τον άνθρωπο από την έλλειψη ακεραιότητας και τη θνητότητά του. Έτσι πραγματοποιήθηκε η αληθινή επανένωση του ανθρώπου και του Θεού εν Χριστώ.

Γι' αυτό άλλωστε ο Χριστιανισμός είναι η θρησκεία του Σταυρού.²⁷ Οι χριστιανοί κάνουν το σημείο του σταυρού, για να δείξουν την υποταγή τους στο Χριστό. Ο σκοπός που υπέστη τη σταύρωση δεν ήταν μόνο η άφεση αμαρτιών, αλλά θυσιάστηκε και για να καταστήσει την Εκκλησία αγία, ένδοξη και άσπιλη.²⁸ Ο θάνατος του Θεανθρώπου είναι ανιστώντας²⁹ θάνατος, δηλαδή θάνατος που ανυψώνει τον άνθρωπο, που τον ανασταίνει, αφού πραγματοποιήθηκε μεν η σταύρωση του ανθρώπου Χριστού, αλλά μέσα στην υπόσταση του Λόγου.

Ο Χριστός ως δεύτερος Αδάμ λύτρωσε το σαρκικό άνθρωπο, τον απεγκλώβισε από την αμαρτία, που αποτελεί δαιμονική βία³⁰. Γι' αυτό άλλωστε ο Πατέρας έστειλε τον Υιό Του με ανθρώπινο σώμα. Ανακαίνισε την ανθρώπινη φύση και τον απελευθέρωσε από τη βία της αμαρτίας που τον κρατούσε τυφλό και δεν τον άφηνε να αντιληφθεί ποιος πραγματικά είναι, ότι δηλαδή είναι πλασμένος κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση του Θεού. Έτσι, με τη Σταύρωση του Χριστού ο άνθρωπος αποκτά νέο πρότυπο «καινού ανθρώπου»³¹ και του δίνεται η ευκαιρία να γίνει «σύμμορφος της εικόνας του υιού αυτού»³².

²⁵ Ιωάννη ΦΩΚΥΛΙΔΗ, «Η Σταύρωσις και η Ανάστασις του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού» στο ΠΑΝΤΑΙΝΟΣ- ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Τόμος Εικοστός Πέμπτος, Αλεξάνδρεια- Πατριαρχικόν Τυπογραφείον- 1933, σ. 233.

²⁶ Κολ. 1, 18.

²⁷ ΦΛΩΡΟΦΣΚΥ, ο.π., σ. 63.

²⁸ Εφεσ. 5,25.

²⁹ ΦΛΩΡΟΦΣΚΥ, ο.π., σ. 65.

³⁰ ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ, ο.π., σ. 114.

³¹ ο.π., 115.

³² Αυτόθι.

Ο Θεός ως φιλεύσπλαχνος και φιλόανθρωπος γνωρίζει την αδυναμία του ανθρώπου να απελευθερωθεί από τη δαιμονική βία των αμαρτιών, γι' αυτό και η ενανθρώπιση του Υιού και Λόγου του Θεού γίνεται πράξη στο πρόσωπο του Χριστού. Είναι η κατεξοχήν μέθοδος σωτηρίας του ανθρώπου από τη βία του θανάτου. Δε θα μπορούσε, όμως, να πραγματοποιηθεί διαφορετικά, αν ο Χριστός δεν ενδυόταν την ανθρώπινη σάρκα, την σάρκα που έπασχε και είχε δεχτεί «μέχρι μυελών οστέων»³³ τη φθορά που προκάλεσε η δαιμονική βία.

3. ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΗΣ ΒΙΑΣ- ΣΚΗΝΕΣ ΕΜΜΕΣΗΣ ΒΙΑΣ

Α) ΣΤΟΝ ΚΗΠΟ ΤΗΣ ΓΕΣΘΗΜΑΝΗ...

Σύμφωνα με τα Ευαγγέλια η λύτρωση από τα δεσμά της αμαρτίας είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί μέσω της «βίας». Όταν όμως λέμε βία στη γλώσσα του Ευαγγελίου, τι εννοούμε; Η είσοδος του Ευαγγελίου του Χριστού στον κόσμο είναι είσοδος ευφροσύνης και χαράς: «Δόξα εν υψίστοις Θεώ και επί γης ειρήνη εν ανθρώποις ευδοκία». Ο τόνος αυτού του μηνύματος σηματοδοτεί την ελπίδα για σωτηρία και λύτρωση των ανθρώπων από την αμαρτία και τη δαιμονική τυραννία και βία. Πότε όμως η «βία» μπορεί να γίνει πράξη στην καθημερινότητα των ανθρώπων και να προσφέρει τη λύτρωση;

«Η Βασιλεία του Θεού βιάζεται και βιασταί αρπάζουσιν αυτήν».³⁴ Πράγματι, το μήνυμα του Ευαγγελίου του Χριστού χαρίζει χαρά και ευφροσύνη, αλλά συγχρόνως καλεί το χριστιανό για έναν αγώνα δύσκολο και επίπονο, ένα βίαιο αγώνα προσωπικού μαρτυρίου και νεκρώσεως, όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά στην προς Κολοσσαείς επιστολή του Παύλου.³⁵ Αυτό είναι άλλωστε και το νόημα της ομολογουμένως δυσνόητης έννοιας της χαρμολύπης. Το Ευαγγέλιο του Χριστού είναι ευαγγέλιο χαράς και ευαγγέλιο σταυρικού μαρτυρίου, ευαγγέλιο βίας.

³³ ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ, ο.π., 119.

³⁴ Ματθ. 11,12.

³⁵ Πρβλ. «Νεκρώσατε ουν τα μέλη υμών τα επί της γης, πορνείαν, ακαθαρσίαν, πάθος, επιθυμίαν κακήν, και την πλεονεξίαν, ήτις εστίν ειδωλολατρία, δι' α έρχεται η οργή του Θεού επί τους υιούς της απειθείας» (Κολοσ. 3,5)

Η μονόπλευρη ερμηνεία του μηνύματος του Ευαγγελίου μπορεί να οδηγήσει σε κατάσταση λήθης, αφού η φράση «σωθήκαμε με την ενανθρώπιση του Υιού του Θεού» παρουσιάζει το γεγονός της σωτηρίας ως τετελεσμένο και αναμφισβήτητο. Η απολυτοποίηση της ευφροσύνης και της χαράς λειτουργεί ως παγίδα καθησυχάσεως³⁶ του ανθρώπου και τον απομακρύνει από την πραγματική σωτηρία. Χάνοντας το πραγματικό μήνυμα της σταυρικής θυσίας του Χριστού ο άνθρωπος μπορεί να ζει σε μία ψευδαίσθηση σωτηρίας και να μην κατακτήσει πραγματικά και βιωματικά τη σωτηρία.

Μία ψυχολογική και πνευματική εμπλοκή σε μια ψεύτικη σωτηρία ως μία ανώδυνη «συνταγή» τρόπου ζωής είναι δυνατόν να οδηγήσει σε ένα κενό θρησκευτικό «καθωσπρεπισμό» ή μία αυταπάτη σαν κι αυτή που περιγράφει ο Σίγκμουντ Φρόυντ στο έργο του «Το μέλλον μιας αυταπάτης», όπου δίνεται στη θρησκεία ένας χαρακτήρας παρηγορητικός. Στην πραγματικότητα όμως το μήνυμα της σωτηρίας μπορεί να βιωθεί μόνο σε κατάσταση «βίας» και εγρήγορσης.

Είναι εύκολο και πολλές φορές ανώδυνο να δεχτεί κανείς ότι ο Χριστός υπήρξε πράγματι σωτήρας των ανθρώπων. Η αποδοχή του προσώπου του Χριστού εξαρτάται από την πίστη της ανθρώπινης ψυχής. Το πιο δύσκολο και επίπονο είναι το πέρασμα από αυτή την κατάκτηση στο βίωμα, στον αγώνα του στενού και τεθλιμμένου δρόμου. Οι επιθυμίες και τα πάθη είναι σοβαροί παράγοντες αντιστάσεως στο βίωμα αυτό. Οι επιθυμίες και τα πάθη είναι ο εαυτός του κάθε ανθρώπου, είναι το είναι του. Η άρνηση των επιθυμιών αποτελεί άρνηση του εαυτού του. Μία τέτοια άρνηση του επιθυμητικού υπαρξιακού του προσανατολισμού μόνο με τη βία μπορεί να πραγματοποιηθεί.

Μία εικόνα αδυναμίας του ανθρώπου να νικήσει τον εαυτό του είναι εκείνη της ραθυμίας των Αποστόλων στη Γεσθημανή. Το βράδυ του Μυστικού Δείπνου ο Θεάνθρωπος αισθάνεται την ανάγκη να αποσυρθεί στην περιοχή αυτή, για να ικετεύσει τον Πατέρα να τον στηρίξει και να τον ενδυναμώσει στον αγώνα Του μέχρι τον σταυρικό θάνατο. Τότε ο Ιησούς παρακαλεί τους

³⁶ ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ, ο.π., σ. 163.

μαθητές Του: «μείνατε ώδε και γρηγορείτε μετ' εμού».³⁷ Στη συνέχεια προσεύχεται προς τον Πατέρα Του: «Ει δυνατόν εστι παρελθέτω απ' εμού το ποτήριον τούτο. Πλὴν ουχ ὡς ἐγὼ θέλω ἀλλ' ὡς σύ».³⁸

Ο Ιησούς ζήτησε την εγρήγορση από τους μαθητές Του οι οποίοι αντιπροσωπεύουν την ανθρώπινη φύση. Αντιθέτως όμως εκείνοι με βαριά τα βλέφαρα αποκοιμήθηκαν και ουσιαστικά ήταν ανύπαρκτοι μπροστά στο μαρτύριο ψυχής που περνούσε ο Χριστός. Ο Χριστός κυριαρχείται από μοναξιά και εγκατάλειψη. «Το μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής».³⁹

Το γεγονός στον κήπο της Γεσθημανή υποδηλώνει τη βίαιη και δυναμική αντίσταση του κράτους του διαβόλου και την ολοκλήρωση του σχεδίου της σωτηρίας δια του Χριστού.⁴⁰ Η διαβολική αντίσταση και βία μπορεί να σταθεί τροχοπέδη στην ολοκλήρωση της λύτρωσης των ψυχών και πραγματοποιείται μέσω της ραθυμίας των Αποστόλων. Η ραθυμία είναι από τα ισχυρότερα όπλα της δαιμονικής βίας που μπλοκάρει το πέρασμα του ανθρώπου από την προαίρεση στο βίωμα. Το όπλο αυτό είναι ισχυρό και ανύποπτο, αφού δε λειτουργεί με κατάφορη βιαιότητα. Με τη σειρά του ο χριστιανός μπορεί να «βιάσει» τη ραθυμία, να την ξεριζώσει από το «είναι» του και να υπερνικήσει τη δαιμονική βία.

Β) ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ ΣΤΗΝ ΚΑΠΕΡΝΑΟΥΜ

Ο λόγος του Χριστού είναι λόγος βίας, αφού οδηγεί σε μία πνευματική διαδρομή βίας.⁴¹ Ένας από τους λόγους αυτούς ήταν εκείνος στην περιοχή της Καπερναούμ ο οποίος μάλιστα στους ακροατές έφθανε παράλογος: «Αμήν αμήν λέγω υμίν, ο πιστεύων έχει ζωήν αιώνιον. Εγώ ειμί ο άρτος της ζωής. Οι πατέρες υμών έφαγον εν τη ερήμω το μάννα και απέθανον. Ουτός εστιν ο άρτος ο εκ του ουρανού καταβαίνων, ίνα τις εξ αυτού φάγη και μη αποθάνη. Εγώ ειμι ο άρτος ο ζων ο εκ του ουρανού καταβάς. Εάν τις φάγη εκ

³⁷ Ματθ. 26, 38.

³⁸ ο.π. 26, 39.

³⁹ ο.π. 26, 41.

⁴⁰ ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ, ο.π., σ. 171.

⁴¹ ο.π., σ. 174.

τούτου του άρτου ζήσει εις τον αιώνα, και ο άρτος δε ον εγώ δώσω η σάρξ μου εστιν υπέρ της του κόσμου ζωής».⁴²

Με τη χρήση αυτών των μεταφορικών εικόνων ο Ιησούς δηλώνει το μαρτύριο του σταυρικού του θανάτου. Οι ακροατές, ακόμη και οι Απόστολοι, δεν αντιλήφθηκαν το βάθος των λόγων Του, αφού τα ερμήνευαν κυριολεκτικά, δηλαδή πως ήταν δυνατόν να φάει κανείς τη σάρκα και να πει το αίμα κάποιου. Ήταν πράγματι ένας λόγος σκληρός για την ανθρώπινη ακοή και φρικτός στην ανθρώπινη σκέψη και αίσθηση. Με το κήρυγμά Του ο Ιησούς συνοψίζει όλη την αλήθεια, προαναγγέλλει το σταυρικό θάνατο, τη βία του μαρτυρίου που θα περάσει ο Χριστός, για να ελευθερώσει τις ανθρώπινες ψυχές από τη διαβολική βία των παθών.

Η βία του σταυρού θα γίνει τρόπος ζωής για όλους εκείνους που θα αναγνωρίσουν το Χριστό ως σωτήρα τους. Και ο ίδιος ο Κύριος είχε πει στα Ιεροσόλυμα: «Το...ποτήριόν μου πίεσθε, και το βάπτισμα ο εγώ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε».⁴³ Με το βάπτισμα κατακτάται η ελευθερία και η σωτηρία από το βάσανο της διαβολικής βίας. Ο Χριστός καλεί τους χριστιανούς σε μία πορεία σταυρικού πάθους και καθημερινού θανάτου.⁴⁴ «Ει τις θέλει οπίσω μου ελθείν, απαρνησάσθω εαυτόν και αράτω τον σταυρόν αυτού και ακολουθείτω μοι».⁴⁵

Όταν ο άνθρωπος αρνείται όχι μόνο τα πάθη του και τα ελαττώματά του, αλλά και τα θετικά του στοιχεία και χαρίσματα, τότε ουσιαστικά βρίσκεται σε διεργασία θανάτου. Η νέκρωση των θετικών και αρνητικών στοιχείων του καθενός οδηγεί στην ένωση με το Χριστό, στη θέωση. Ο άνθρωπος τις περισσότερες φορές παγιδεύεται στην αλαζονεία και τη ματαιοδοξία που γεννούν οι αρετές του ή φυλακίζεται στα πάθη που ριζώνουν στην ψυχή του. Είναι δύσκολο το έργο της κενώσεως του εαυτού μέσω της ταπείνωσης ή ακόμη και σε ορισμένες περιπτώσεις της «σαλότητας».

⁴² Ιωάν. 6, 47-51.

⁴³ Ματθ. 20-23.

⁴⁴ ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ, ο.π., σ. 177.

⁴⁵ Ματθ. 16, 24.

Γ) «ΠΥΡ ΗΛΘΟΝ ΒΑΛΕΙΝ ΕΠΙ ΤΗΝ ΓΗΝ...» / «ΟΥΚ ΗΛΘΟΝ ΒΑΛΕΙΝ ΕΙΡΗΝΗΝ ΑΛΛΑ ΜΑΧΑΙΡΑΝ...»

Η χρήση των λέξεων «πυρ» και «μάχαιραν» είναι σε αυτή την περίπτωση μεταφορική. Πράγματι ο λυτρωτικός λόγος του Κυρίου κόβει σαν μαχαίρι και καίει σαν φωτιά. Με τον ίδιο τρόπο χρησιμοποιούνται και οι παρακάτω φράσεις: «Ει δε ο οφθαλμός σου ο δεξιός σκανδαλίζει σε έξελε αυτόν και βάλε από σου. Συμφέρει γαρ σοι ίνα απόληται εν των μελών σου και μη όλον το σώμα σου βληθή εις γέενναν»⁴⁶ και «Και ει η δεξιά σου χειρ σκανδαλίζει σε, έκκοψον αυτήν και βάλε από σου. Συμφέρει γαρ σοι ίνα απόληται εν των μελών σου και μη όλον το σώμα σου βληθή εις γέενναν».⁴⁷

Οι παραπάνω προτάσεις φαίνονται σκληρές και βίαιες. Στην πραγματικότητα όμως εμπεριέχουν προσταγή που μόνο με την ελεύθερη βούληση και συγκατάθεση είναι δυνατόν να γίνει πραγματικότητα. Το ίδιο το χέρι του κάθε ανθρώπου θα ενεργήσει θεραπευτικά στα πάθη. Δεν είναι τυχαίο ότι στις φράσεις αυτές χρησιμοποιούνται όργανα και μέλη του σώματος, όπως το μάτι και το χέρι, που θεωρούνται απαραίτητα για τη δημιουργία και την παραγωγή. Το δεξιά μάλιστα μέλη θεωρούνταν χρήσιμα και πολύτιμα.⁴⁸ Ο οφθαλμός που βγαίνει και το χέρι που κόβεται είναι οι επιθυμίες, οι ορμές και τα πάθη που εμποδίζουν τον άνθρωπο ψυχικά και σωματικά να προσεγγίσει το Θεό και να λάβει τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος. Αν λοιπόν τα παραπάνω δεν ξεριζωθούν, δε «βιασθούν», τότε είναι δύσκολη η είσοδος στη Βασιλεία των Ουρανών.

Δ) Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ «ΟΦΘΑΛΜΟΝ ΑΝΤΙ ΟΦΘΑΛΜΟΥ ΚΑΙ ΟΔΟΝΤΑ ΑΝΤΙ ΟΔΟΝΤΟΣ»

Άλλο ένα γεγονός που αποδεικνύει ότι ο λόγος του Κυρίου μπορεί να ακούγεται σκληρός, στην πραγματικότητα όμως είναι διδακτικός και συμβουλευτικός, είναι η απάντησή του στη μέχρι τότε ισχύουσα φράση που ρύθμιζε τις διαπροσωπικές σχέσεις των ανθρώπων «οφθαλμόν αντί

⁴⁶ Ματθ. 5, 29.

⁴⁷ ο.π., 5, 30.

⁴⁸ ΤΡΕΜΠΕΛΑ, ο.π., σ. 97.

οφθαλμού και οδόντα αντί οδόντος».⁴⁹ Η χρήση της προηγούμενης φράσης αποτελεί γέννημα μιας εποχής που χαρακτηριζόταν από πνευματική παρακμή, και συνιστούσε πράξη ανταπόδοσης και εκδίκησης με πράξη σε ισότιμο μέγεθος.

Ο Χριστός καταλύει την πράξη της αντεκδίκησης και τονίζει τα εξής: «Εγώ λέγω υμίν μη αντιστήναι τω πονηρώ, αλλ' όστις σε ραπίσει επί την δεξιάν σιαγόνα, στρέψον αυτώ και την άλλην και τω θέλοντι...».⁵⁰ Η πράξη βίας ερεθίζει και εξεγείρει αυτόν που την δέχεται με αποτέλεσμα αυθόρμητα, ασυνείδητα, ακόμη και αντανakλαστικά προκαλεί αντίδραση που συνήθως εκδηλώνεται με τον ίδιο τρόπο, δηλαδή με την ανταπόδοση. Πόσο εύκολο λοιπόν είναι, σε μία στιγμή που το αίμα έχει ανέβει στον εγκέφαλο και εκείνος με τη σειρά του δίνει εντολή για αντεπίθεση που πραγματοποιείται μέσα σε κλάσματα δευτερολέπτου, να στρέψει κανείς τη σιαγόνα του και να δεχτεί την επανάληψη της ίδιας πράξης;

Ο Χριστός παγιώνει και εξανεμίζει τις καταστάσεις μίσους και έχθρας και προσθέτει τα παρακάτω: «Ηκούσατε ότι ερρέθη, αγαπήσεις τον πλησίον σου και μισήσεις τον εχθρό σου. Εγώ δε λέγω υμίν, αγαπάτε τους εχθρούς υμών. Ευλογείτε τους καταρωμένους υμάς, καλώς ποιείτε τοις μισούσιν υμάς και προσεύχεσθε υπέρ των επηρεαζόντων υμάς και διωκόντων υμάς...».⁵¹ Η εντολή του Κυρίου συμπίπτει με την αρετή της πατερικής απαθείας, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής.⁵² Η πατερική αυτή απάθεια βιώνεται ως αγιοπνευματική αγαπητική συμπεριφορά προς τους εχθρούς. Είναι μία συμπεριφορά που ομολογουμένως είναι δύσκολο να προσεγγισθεί. Απαραίτητη προϋπόθεση θεωρείται ο πνευματικός αγώνας και ύψος, η εσωτερική καθαρότητα, η αγάπη, η ταπείνωση, η έλλειψη μνησικακίας, μίσους, εκδικητικής διάθεσης και η απελευθέρωση από τον εγωκεντρισμό, το ναρκισσισμό και την αλαζονεία.

⁴⁹ Ματθ. 5, 38.

⁵⁰ ο.π., 5, 39.

⁵¹ ο.π., 5, 43-44.

⁵² ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ, ο.π., σ. 183.

Ε) ΟΙ ΠΕΙΡΑΣΜΟΙ

Στο Ευαγγέλιο του Ματθαίου περιγράφονται οι πειρασμοί που πέρασε ο Ιησούς με την πρόκληση του διαβόλου. Ο Χριστός γνώριζε τις διαθέσεις του διαβόλου και πήγε στην έρημο, όπου και τον περίμενε: «Τότε ο Ιησούς ανήχθη εις την έρημον υπό του πνεύματος πειρασθήναι υπό του διαβόλου, και νηστεύσας ημέρας τεσσαράκοντα και νύκτας τεσσαράκοντα ύστερα επείνασε».⁵³ Στο χωρίο αυτό υπονοείται η αδυναμία της ανθρώπινης φύσης να ζήσει χωρίς τροφή. Ο διάβολος με πίστη στη βία του προκαλεί το αίσθημα της αυτοσυντηρησίας και προτείνει τον τρόπο της ικανοποίησής της. Ο πρώτος πειρασμός ήταν ο εξής: «Ει Υιός ει του Θεού, ειπέ ίνα οι λίθοι ούτοι άρτοι γένωνται».⁵⁴

Η δαιμονική βία εκμεταλλεύεται το γεγονός ότι ο Χριστός νήστευε σαράντα μέρες και νύκτες και η ανθρώπινη φύση Του ήταν αδύναμη ως προς την ανάγκη για τροφή, γι' αυτό το λόγο του πρότεινε με τη δύναμή Του ως Υιού του Θεού να μετατρέψει τους λίθους σε καρβέλια. Μπροστά σε αυτή τη δαιμονική πρόκληση ο Κύριος δε λύγισε παρ' όλη την εξουθένωσή Του και απάντησε: «Ουκ επ' άρτω μόνω ζήσεται άνθρωπος αλλ' επί παντί ρήματι εκπορευομένω δια στόματος Θεού».⁵⁵

Ο Χριστός απαντά ως καινός άνθρωπος μέσα σε ένα σαρκίο αναγεννημένο και τονίζει ότι ο άνθρωπος ως ψυχοπνευματική οντότητα δεν έχει ανάγκη μόνο από υλική, αλλά και από πνευματική τροφή. Με αυτό τον τρόπο καταλύεται ο υλισμός ως απόλυτη υπεραξία που υποδουλώνει τον άνθρωπο.

Η δαιμονική προκλητικότητα δε σταματά εδώ και συνεχίζει με ένα νέο πειρασμό: «Τότε παραλαμβάνει αυτόν ο διάβολος εις την αγίαν πόλιν, και ίστησιν αυτόν επί το πτερύγιον του ιερού και λέγει αυτώ. Ει Υιός ει του Θεού, βάλε σεαυτόν κάτω. Γέγραπται γαρ ότι τοις αγγέλοις αυτού εντελείται περι σου, και επί χειρών αρουσί σε, μήποτε προκόψης προς λίθον τον πόδα σου».⁵⁶

⁵³ Ματθ. 4, 1-2.

⁵⁴ ο.π., 4, 3.

⁵⁵ ο.π., 4, 4.

⁵⁶ ο.π., 4, 5-6.

Ενώ ο πρώτος πειρασμός αναφερόταν στο παθητό της ανθρωπίνης φύσης, ο δεύτερος προκαλούσε τη σχέση του Πατρός και του Υιού. Ο διάβολος παραπέμπει τον Κύριο στα προφητικά κείμενα λέγοντάς Του ότι σύμφωνα με τις Γραφές ο Θεός θα διατάξει τους αγγέλους να τον προσέχουν και να τον σηκώνουν στα χέρια, για να μη σκοντάψει το πόδι Του σε πέτρα. Ο Χριστός όμως απαντά: «Έφη αυτώ ο Ιησούς. Πάλιν γέγραπται, ουκ εκπειράσης Κύριον τον Θεόν σου».⁵⁷

Στη συνέχεια ακολουθεί ο τρίτος πειρασμός, σχετικά με τον οποίο αναφέρεται το εξής: «Παραλαμβάνει πάλιν αυτόν ο διάβολος εις όρος υψηλόν λίαν, και δείκνυσιν αυτώ πάσας τας βασιλείας του κόσμου και την δόξαν αυτών και λέγει αυτώ. Ταύτα πάντα σοι δώσω, εάν πεσών προσκυνήσης μοι».⁵⁸ Ο διάβολος πρότεινε στο Χριστό να του προσφέρει όλα τα επίγεια βασίλεια με την προϋπόθεση να τον προσκυνήσει επιδεικνύοντας την αλαζονεία του. Τότε ο Χριστός του απάντησε: «Ύπαγε οπίσω μου σατανά! Γέγραπται γαρ, Κύριον τον Θεόν σου προσκυνήσης και αυτώ μόνω λατρεύσης!».⁵⁹ Ο διάβολος τότε υπακούει και φεύγει.

Στην ευαγγελική αυτή διήγηση ο Ιησούς εκπροσωπεί τον άνθρωπο στον αγώνα του εναντίον των πειρασμικών δυνάμεων: στη χρήση «βίας» εναντίον της διαβολικής βίας, για την απελευθέρωση του ανθρώπου και τη σωτηρία του.

ΣΤ) ΜΗ ΜΕΡΙΜΝΑΤΕ...

Ένας εξίσου σκληρός και «βίαιος» λόγος του Χριστού είναι ο εξής: «Μη μεριμνάτε τη ψυχή υμών τι φάγητε και τι πίνητε, μηδέ τω σώματι υμών τι ενδύσησθε... μη ουν μεριμνήσητε λέγοντες, τι φάγωμεν ή τι πίωμεν ή περιβαλλώμεθα».⁶⁰ Η συμβουλή αυτή αφορά στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων και συγκεκριμένα τονίζει ότι δεν πρέπει να γίνεται αρρώστια στην ψυχή του ανθρώπου η υλική μέριμνα. Η απόσταση όχι μόνο από τις απαραίτητες ανάγκες, αλλά και από τις περιττές, το ξερίζωμα του άγχους του

⁵⁷ Ματθ., ο.π., 4, 7.

⁵⁸ ο.π., 4, 8-9.

⁵⁹ ο.π., 4, 10.

⁶⁰ ο.π., 6, 25- 31.

καταναλωτισμού και της απληστίας είναι πραγματικά μία διαδικασία άσκησης βίας στις ψυχοδυναμικές παρορμήσεις στην ανθρώπινη ψυχή.

Η μέριμνα δεν ικανοποιεί απλώς τις καθημερινές ανάγκες και επιθυμίες, αλλά πολλές φορές επηρεάζει την αυτοπραγμάτωση του ανθρώπου. Πόσο εύκολο είναι να αρνηθεί κανείς την αυτοπραγμάτωσή του; Ο Χριστός ζητάει την άρνηση και την απόρριψη των επιθυμιών του ανθρώπου και τονίζει το βασικό όρο σωτηρίας και λύτρωσης: «Απαρνησάσθω εαυτόν» και «αράτω τον σταυρόν αυτού». Ο σταυρός έχει ως συνισταμένη την άρνηση των επιθυμιών και των παρορμήσεων. Αυτή η άρνηση συντελείται ελεύθερα χωρίς καταναγκασμό. Η διαδικασία όμως αυτή είναι επίπονη και μαρτυρική όπως ο σταυρικός θάνατος του Θεανθρώπου. «Ο ευρών την ψυχήν αυτού απολέσει αυτήν και ο απολέσας την ψυχήν αυτού ένεκεν εμού ευρήσει αυτήν».⁶¹ Όταν ο άνθρωπος παραδίδεται άνευ όρων στην αγάπη του Χριστού, απελευθερώνεται από τα πάθη και τις επιθυμίες του. Ο δρόμος πραγματικά είναι δύσκολος και αδυσώπητος. Η άρνηση του εαυτού του αποτελεί μία διαδικασία «βίας» που οδηγεί στη θέωση, όσο κι αν αυτό φαίνεται επίπονο και αππραγματοποίητο. Άλλωστε «παρά ανθρώποις τούτο αδύνατόν εστι, παρά δε Θεώ πάντα δυνατά εστί».⁶²

Πώς μέσω της βίας κερδίζεται η ειρήνη;

Ο Υιός του Θεού με την Σταύρωση και την Ανάστασή του έσπασε τα δεσμά της δαιμονικής βίας και έδωσε τη δυνατότητα στον άνθρωπο να αποκτήσει αυτογνωσία και να κυριαρχήσει κι αυτός πάνω στην αμαρτία που τον κατατρώει. Με το γεγονός της ενανθρώπισης του Χριστού και κατά συνέπεια της σωτηρίας της ανθρωπότητας εγκαινιάζεται ένα χαρμόσυνο μήνυμα, εκείνο της χαράς, της ελπίδας, της λύτρωσης, της ειρήνης. Κι αυτό το μήνυμα του Ευαγγελίου «μόνο με τη βία μπορεί να ουσιωθεί, ως πράξη και ζωή, στην καθημερινότητα»,⁶³ δηλαδή «Η Βασιλεία του Θεού βιάζεται και βιασταί αρπάζουσιν αυτήν»⁶⁴.

⁶¹ Ματθ. 10, 39.

⁶² ο.π., 19, 26.

⁶³ ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ, ο.π., σ. 160.

⁶⁴ Αυτόθι.

Αυτή, όμως, τη λύτρωση δεν μπορεί να την κατακτήσει ο άνθρωπος κρατώντας παθητική στάση, αλλά βιωματικά. Γιατί αν η επιθυμία μείνει στην προαίρεση, τότε θα υπάρχει παρά μόνο η ψευδαίσθηση της σωτηρίας⁶⁵. Γι' αυτό ακριβώς το λόγο το μήνυμα της σωτηρίας μπορεί να βιωθεί μόνο δια της βίας. Ο λόγος του Ευαγγελίου είναι σκληρός και «βίαιος». Εισχωρεί και ανατέμνει τα βαθύτερα σημεία της ανθρώπινης αυτοσυνειδησίας. Προκαλεί τον άνθρωπο να χρησιμοποιήσει στο έσχατο τον ψυχοδυναμισμό του και να αντιταχθεί στη δαιμονική βία των πειρασμών.

Και αυτή τη βία στην πορεία της ζωής του ο άνθρωπος θα βρίσκει διαρκώς μπροστά του, να προσπαθεί να τον αποπροσανατολίσει με ποικίλους τρόπους κι εκεί εκείνος με τη σειρά του θα πρέπει να αγωνιστεί βίαια με πνευματική ζωή και προσευχή και να γίνει βιαστής της Βασιλείας των Ουρανών. Η βία είναι η οδός του Θεού που βοηθά τον άνθρωπο να υπερβεί την αδυναμία του, να απελευθερωθεί από τα δεσμά των αμαρτιών και να επιτύχει το καθ' ομοίωση.

Το ζητούμενο, λοιπόν, είναι αυτό που λένε χαρακτηριστικά οι Άγιοι Βαρσανούφιος και Σεραφείμ του Σάρωφ: «Κέρδισε την ειρήνη μέσα σου και όλος ο κόσμος θα γίνει ειρηνικός γύρω σου»⁶⁶. Κι αυτή η ειρήνη κερδίζεται με τη θετική «βία» που ασκείται στην ψυχή του ανθρώπου. Όταν καταφέρει να καταπολεμήσει τα πάθη που του αλλοιώνουν την ψυχή, τότε θα εγκατασταθεί στην ψυχή του η αγάπη και η ειρήνη. Διότι μόνο με την απόλυτη αγάπη είναι δυνατόν να απαλλαχθεί από συναισθήματα που βιάζουν την ψυχή του, όπως το μίσος, η οργή, ο θυμός, ο φθόνος, η μνησικακία, η υποκρισία, ο πόλεμος.⁶⁷

Αυτός είναι, άλλωστε, και ο λόγος που ο Υιός του Θεού πήρε σάρκα και οστά, για να μετασχηματίσει την αρνητική βία που ασκεί ο διάβολος, για να υποτιμήσει την ανθρώπινη φύση και να την εμποδίσει να οδηγηθεί στη θέωση, σε θετική βία η οποία θα δράσει δημιουργικά. Η πνευματική ζωή του ανθρώπου βρίσκεται σ' ένα διαρκή αγώνα, σε μία διαρκή δοκιμασία, ώστε να υπερνικήσει την προσωπική του βία και να την μετατρέψει σε ειρηνική

⁶⁵ ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ, ο.π., σ. 164.

⁶⁶ Αλεξάνδρου Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, *Ειρήνη, η έτερα όψη της βίας, Η Θεία Λειτουργία ως πλαίσιο υπερνικήσεως αρνητικών ανθρωπίνων σχέσεων, καταλλαγής και ειρηνεύσεως*, Αθήνα- 2007, σ. 11.

⁶⁷ ο.π., σ. 12.

δύναμη⁶⁸. Και η ειρηνική αυτή δύναμη δε θα μένει μόνο σε προσωπικό επίπεδο, αλλά θα διαχέεται και στις διαπροσωπικές του σχέσεις.

⁶⁸ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, ο.π., σ. 13.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η συμπεριφορά του Χριστού στη γη ήταν πολυσύνθετη και πολυδιάστατη, και η παρατήρησή της θα μπορούσε να οδηγήσει σε λανθασμένες ερμηνείες και σε υποκειμενικές εξηγήσεις. Η παρουσία του Κυρίου στη γη ουσιαστικά ήταν μία «βίαιη» εισβολή της Βασιλείας του Θεού στη γη. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά στο Ευαγγέλιο του Ματθαίου: «Η βασιλεία των ουρανών βιάζεται και βιασταί αρπάζουσιν αυτήν».⁶⁹ Οι χριστιανοί προσκαλούνται να αγωνιστούν, για να κερδίσουν μία θέση στη Βασιλεία του Θεού «δια της στενής πύλης».

Η κοινωνία εμποδίζει την πραγματοποίηση της Βασιλείας του Θεού επί της γης και ο Χριστός διαμαρτύρεται συνεχίζοντας την παράδοση των προφητών και με τις πράξεις Του και με τη διδασκαλία Του. Πολλοί από τους στυλοβάτες της εποχής θα χαρακτηρίσουν τη συμπεριφορά του βίαιη, κυρίως επειδή δε συμφωνούσε με το Νόμο που αυτοί πρέσβευαν. Ο Χριστός τονίζει τη σημασία της αγάπης, εκδιώκει τους εμπόρους από το Ναό, παραβιάζει τις συμβατικότητες του Ιουδαϊσμού και γίνεται κύριος του Σαββάτου.

Με το κάλεσμά Του φέρνει την ειρήνη. Δεν πρόκειται όμως για ειρήνη κοινωνικοπολιτική, αλλά για ειρήνη εσωτερική. Ο Ιησούς διχάζει οικογένειες, αφού εξαιτίας Του οικογένειες θα διατυπώσουν διαφορετικές απόψεις στο κάλεσμά Του. Θα εναντιωθεί στο ιερό καθήκον του σεβασμού προς τους γονείς λέγοντας: «άφες τους νεκρούς θάψαι τους εαυτών νεκρούς». Απομακρύνει τους ανθρώπους από τη μέριμνα του σώματός τους συμβουλεύοντάς τους να πετάξουν το μάτι τους ή το χέρι τους αν τους σκανδαλίζουν. Αυτού του είδους η τάξη παραβιάζεται όχι γιατί είναι άδικη αυτή καθαυτή, αλλά επειδή θεωρείται κατώτερη σε σχέση με τη πραγματικότητα που δεν είναι άλλη από τη Βασιλεία του Θεού. Τους θιασώτες της τάξεως αυτής τους αποκαλεί υποκριτές και εξωτερικά ασβεστωμένους τάφους που εσωτερικά είναι σάπιοι.

Στα μάτια των ανθρώπων της εποχής φαίνεται ως ένα βίαιο και επαναστατικό πρόσωπο, όπως άλλοτε ήταν ο Προφήτης Ηλίας και ο Ιωάννης ο Πρόδρομος. Σύμφωνα όμως με το θέλημα του Θεού είναι εκείνος που θα

⁶⁹ Ματθ. 11, 12.

αποκαταστήσει τις πραγματικές αξίες που οι ανθρώπινοι και κατεστημένοι θεσμοί κόντευαν να πνίξουν. Ταυτόχρονα όμως ο Ιησούς είναι πράος και ταπεινός στην καρδιά και υπομένοντας τη βία βγαίνει νικητής, αφού νικά το θάνατο και αναπαύει τις ψυχές. Νικά το θάνατο με το θάνατό Του. Τη διαβολική βία με τη «βία» του Θεού. Το Ευαγγέλιο θεωρείται επαναστατικό στο μέτρο που οι θεσμοί που επικρατούν καταλύουν τη δικαιοσύνη και την αγάπη. «Ζητείτε δε πρώτον την βασιλείαν του Θεού και την δικαιοσύνην αυτού».⁷⁰

Επιπλέον, μπροστά στο νόμο της ανταποδόσεως ο Ιησούς προτείνει κάτι το ριζοσπαστικό, απαιτεί την ταπείνωση και τη συγγνώμη έως και εβδομήντα επτά φορές, όπως σημειώνεται στο Ματθ. 18, 22. Συμβουλεύει όλους τους ανθρώπους ως εξής: «Αγαπάτε τους εχθρούς υμών, ευλογείτε τους καταρωμένους υμάς».⁷¹ Το να αγαπήσει κάποιος τους ίδιους του τους εχθρούς, τους ανθρώπους που τον έβλαψαν προϋποθέτει να έχει φθάσει σε υψηλά επίπεδα πνευματικής αρετής και ανιδιοτελούς αγάπης.

Ο ίδιος ο Χριστός υπήρξε θύμα βίας, αφού αντιστάθηκε στον πειρασμό να εγκαθιδρύσει τη βασιλεία του Θεού με βίαια μέσα και να κυριαρχήσει στους ανθρώπους με τη δύναμή Του. Αρνείται να γίνει πολιτικός επαναστάτης και δέχεται με ταπείνωση να περάσει από την σταυρική θυσία. Ακόμη και λίγο πριν από τη σύλληψή Του ιδρώνει αίμα στο όρος των Ελαιών και δεν αποδέχεται να τον προστατεύσουν οι μαθητές Του μέσω της βίας, όταν Του λένουν «Κύριε, να χτυπήσουμε με μαχαίρι;». Όταν ένας μαθητής έκοψε το δεξί αυτί του δούλου του Αρχιερέως, ο Χριστός άγγιξε το αυτί του και τον θεράπευσε. Ο Θεός από αγάπη Του για τον άνθρωπο χύνει το δικό Του αίμα και όχι το αίμα των ανθρώπων.

Η αντίσταση του ανθρώπου στο κακό μπορεί να γίνεται όχι με την τεχνική της μη βίας⁷², αλλά με πνεύμα αγάπης, θυσίας, εσωτερικής μεταμόρφωσης και συμφιλίωσης. Η Βασιλεία του Θεού δεν μπορεί να εγκατασταθεί με βίαια μέσα, αλλά με τη θεία δύναμη, που ανέστησε το Χριστό νικώντας έτσι το θάνατο. Οι «πραείς»⁷³ θα κερδίσουν μία θέση στη Βασιλεία

⁷⁰ Ματθ. 6, 33.

⁷¹ Ματθ. 5, 44/ Λουκ. 6, 27.

⁷² ΛΕΞΙΚΟ ΒΙΒΛΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ, ο.π., σ. 182, λήμμα «βία».

⁷³ Ματθ. 5, 4.

των Ουρανών και άνθρωποι οφείλουν να είναι «διάκονοι»⁷⁴ στους συνανθρώπους τους. Ο Χριστός δεν αντιμετωπίζει τις καταστάσεις παθητικά, αλλά υπερασπίζεται τους καταπιεσμένους προβάλλοντας βία στο βίαιο.

Ο Χριστός πράγματι αποτέλεσε, αποτελεί και θα αποτελέσει «σημείον αντιλεγόμενον» στον κόσμο. Το Ευαγγέλιο περιέχει σκληρές βίας, αλλά ταυτόχρονα τονίζει ποια είναι η ωφέλιμη «βία» για τη ζωή του ανθρώπου. Ο Ιησούς υπέφερε τις βάνουσες πράξεις των πωρωμένων από μίσος σταυρωτών Του, για να διδάξει μία «βία» διαφορετική από εκείνη που βλάπτει τους συνανθρώπους. Μία «βία» προς τον εαυτό του κάθε ανθρώπου με σκοπό να αφαιρεθούν τα μελανά σημάδια και να ξεριζωθούν τα πάθη που δεν τον αφήνουν να ελευθερωθεί από τη διαβολική βία και να βρει το κουράγιο να ακολουθήσει το δρόμο της «θεήλατης βίας»⁷⁵.

Σύμφωνα με τα Ευαγγελικά χωρία ο Κύριος ζητά από κάθε άνθρωπο να βρίσκεται σε διαρκή εγρήγορση και να μην επαναπαύεται, γιατί τα βέλη της δαιμονικής βίας καιροφυλακτούν. Η αγνόηση της καταστροφικής δραστηριότητας των διαβολικών δυνάμεων στις ψυχικές και πνευματικές δυνάμεις του ανθρώπου μπορεί να είναι θανατηφόρα για την ανθρώπινη ψυχή. Ο άνθρωπος είναι απαραίτητο να καταστεί ικανός να διακρίνει και να ξεχωρίζει τους λογισμούς και τα πάθη του από τον εαυτό του. Τότε μόνο θα μπορέσει να έλθει σε πραγματική επικοινωνία με το Θεό και να θεωθεί. Ο δρόμος της αυτογνωσίας αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τη δυνατότητα της σωτηρίας της ψυχής. Για να αναγνωρίσει κανείς τα θετικά και αρνητικά στοιχεία του εαυτού του, απαιτείται ένας ειλικρινής διάλογος με έλλειψη προκατάληψης. Η προκατάληψη και ο εγωισμός δεν επιτρέπουν στον άνθρωπο να ασκήσει αυτοκριτική κι έτσι να απομακρύνει τα αρνητικά στοιχεία του εαυτού. Είναι απαραίτητος ο «βιασμός» του νου για το «ξεκαθάρισμά» του από τα πάθη και τις σκέψεις και την απελευθέρωσή του από τον κόσμο του αισθητού. Σύμφωνα με την πατερική παράδοση οι λογισμοί διακρίνονται σε φιλούς, ανθρώπινους, δαιμονικούς και αγγελικούς.⁷⁶ Σκοπός του ανθρώπου είναι η μετουσίωση των λογισμών του σε θεοφιλείς σε βιωματικό επίπεδο, για να οδηγηθεί στην πνευματική ζωή και στην αγιότητα.

⁷⁴ Ματθ. 20, 25.

⁷⁵ ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ, ο.π., σ. 276.

⁷⁶ ο.π., σ. 247.

Η φράση του Αγίου Συμεών του Νέου του Θεολόγου φωτίζει τα παραπάνω νοήματα και συγκεντρώνει σε λίγες λέξεις ωφέλιμες συμβουλές για τη σωτηρία της ψυχής: «...δεν πρέπει να αγωνίζεται τινάς δια κανένα άλλο, έξω μόνον δια τούτο, ήγουν δια να βιάση τον Χριστόν όπου θέλει να ελευθερώση από τον άδην όλους τους ανθρώπους να ελευθερώση και αυτόν όπου τον βιάζει. Και το να βιάζεται από ημάς ο Βασιλεύς των απάντων Χριστός, το θέλει, όχι δια κανένα τέλος εδικόν του, αλλ' επειδή το έργον τούτο της ελευθερίας είναι μέγαλον και ημείς δεν το γνωρίζομεν, δια τούτο θέλει να τον βιάζωμεν, και να τον δυναστεύωμεν τρόπον τινά, δια να έλθωμεν εις αίσθησιν από εκείνα όπου πάσχομεν από την αμαρτίαν, και να γνωρίσωμεν εις τι λογής τυραννίαν, και σκλαβείαν αθέλητον ευρισκόμεθα».⁷⁷

⁷⁷ ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ, ο.π., σ. 255.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	σ. 2
Εισαγωγή	σ. 3-4
1. Ο Ιησούς Χριστός ως υποκείμενο βίας	
Α) Ο Ιησούς αποκαθαρίζει το Ναό	σ. 5-6
2. Ο Ιησούς Χριστός ως αντικείμενο βίας	
Α) Η φυγή στην Αίγυπτο –η σφαγή των νηπίων	σ. 6- 8
Β) Η προδοσία του Ιούδα και η σύλληψη του Ιησού Χριστού	σ. 8- 9
Γ) Η δίκη του Ιησού ενώπιον του Αρχιερέως	σ. 9- 11
Δ) Ο Ιησούς ενώπιον του Πόντιου Πιλάτου	σ. 11- 13
Ε) Η σταύρωση του Χριστού	σ. 13- 16
3. Το Ευαγγέλιο της βίας – Σκηνές έμμεσης βίας	
Α) Στον κήπο της Γεσθημανή	σ. 16- 18
Β) Το κήρυγμα στην Καπερναούμ	σ. 18- 19
Γ) «Πυρ ήλθον βαλείν επί της γης...»/ «Ουκ ήλθον βαλείν ειρήνην αλλά μάχαιραν...».	σ. 20
Δ) Η απάντηση στο «οφθαλμόν αντί οφθαλμού και οδόντα αντί οδόντος»	σ. 20- 21
Ε) Οι πειρασμοί	σ. 22- 23
ΣΤ) Μη μεριμνάτε...	σ. 23- 24
Ζ) Πώς μέσω της βίας κερδίζεται η ειρήνη;	σ. 24- 26
Συμπεράσματα	σ. 27- 30
Περιεχόμενα	σ. 31
Βιβλιογραφία	σ. 32

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γ. ΓΡΑΤΣΕΑΣ, «Η Σταύρωσις του Κυρίου» στο Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 11^{ος} τόμος (Σβάρτσερ- Φυλακτήριον), Αθήναι 1967.
- Δ. Π. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ, *Λεξικό Βασικών Εννοιών*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 1991, λήμμα «βία».
- ΛΕΞΙΚΟ ΒΙΒΛΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ, Έκδοση «Βιβλικό Κέντρο "ΑΡΤΟΣ ΖΩΗΣ"», Αθήνα 1980, λήμμα «βία».
- Ιωάννη ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ, *Βία- η οδός του Θεού*, Εκδοτικός οίκος αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1996.
- Νικολάου ΠΑΠΠΑ- Βασιλικής ΠΑΠΠΑ, «Σκηνές βίας στη Θρησκευτική Εικονογραφία και στην τηλεόραση» στο Διμηνιαίον Θεολογικών και Εκκλησιαστικών Περιοδικών «Γρηγόριος ο Παλαμάς», Τεύχος 804, Θεσσαλονίκη Νοέμβριος- Δεκέμβριος 2004.
- Γεωργίου Π. ΠΑΤΡΩΝΟΥ, *Η Ιστορική πορεία του Ιησού- Από τη φάτνη ως τον κενό τάφο*, Εκδόσεις Δόμος, Αθήνα 1997.
- Αλεξάνδρου Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, *Ειρήνη, η έτερα όψη της βίας, Η Θεία Λειτουργία ως πλαίσιο υπερνικήσεως αρνητικών ανθρωπίνων σχέσεων, καταλλαγής και ειρηνεύσεως*, Αθήνα- 2007
- Αλέξανδρου Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, "Θρησκείες και Βία", *Περιπλανήσεις σε δρόμους ποιμαντικής διακονίας* στο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ 2004, τεύχος 4, σ. 25- 27.
- Αλέξανδρου Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, *Μνήμη και Λήθη στη Θεία Λειτουργία*, Εκδόσεις Λύχνος, Αθήνα- 1989.
- Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑ, *Υπόμνημα εις το κατά Ματθαίον Ευαγγέλιον*, Αδελφότης Θεολόγων η «Ζωή», Δεύτερη Έκδοση, Αθήνα 1958.
- Π. Γεωργίου ΦΛΩΡΟΦΣΚΥ, *Θέματα Ορθοδόξου Θεολογίας*, Εκδόσεις Άρτος Ζωής, Β' Έκδοση, Αθήνα 1989.
- Πρεσβ. Δημ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗ, «Η Σταύρωσις του Χριστού» στο ΠΑΝΤΑΙΝΟΣ- ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΦΑΡΟΥ», Τόμος Ενδέκατος, Αλεξάνδρεια- Πατριαρχικόν Τυπογραφείον- 1919, σ. 211.
- Ιωάννη ΦΩΚΥΛΙΔΗ, «Η Σταύρωσις και η Ανάστασις του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού» στο ΠΑΝΤΑΙΝΟΣ- ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Τόμος Εικοστός Πέμπτος, Αλεξάνδρεια- Πατριαρχικόν Τυπογραφείον- 1933, σ. 233.

